

psihologicheskaja sluzhba. – Rezhim dostupa:
<http://festival.1september.ru/articles/521980>.

Д.А. Кравченко

ДОСЛІДЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРЯННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЖУРНАЛІСТА

Автором досліджено вплив синдрому емоційного вигоряння на ефективність професійної діяльності журналістів. У статті уточнено визначення поняття «емоційне вигоряння», а також здійснено аналіз причин його виникнення та рівень розвитку емоційного вигоряння у журналістів, що працюють у друкованих виданнях. Розроблено рекомендації для запобігання виникненню та розвитку або усуненню цього явища з професійної діяльності зазначених фахівців.

Д.А. Кравченко

ИССЛЕДОВАНИЕ ЭМОЦИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ В ПРОФЕСИОНАЛЬНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЖУРНАЛИСТА

Автором исследовано влияние синдрома эмоционального выгорания на эффективность профессиональной деятельности журналистов. В статье уточнено определение понятия «эмоциональное выгорание», а также осуществлено анализ причин его возникновения и уровень развития эмоционального выгорания у журналистов, что работают в печатных изданиях. Разработаны рекомендации для предотвращения возникновения и развития или устранения этого явления из профессиональной деятельности указанных специалистов.

D. Kravchenko

RESEARCH OF EMOTIONAL BURNING DOWN IN PROFESSIONAL ACTIVITY OF JOURNALIST

By an author the influence of syndrome of the emotional burning down on efficiency of professional activity of journalists is explored. In the article the decision of notion is specified «emotional burning» down, and also the analysis of reasons of its origin and level of development of the emotional burning down is carried out at journalists, that work in printing editions. Recommendations for prevention of origin and development or removal of this phenomenon from professional activity of the indicated specialists are developed.

Стаття надійшла до редакції 02.02.2012

УДК 372.891:159.96

*Вишнева І.М.,
м. Харків, Україна*

РОЗВИТОК ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГІВ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ, ЯК ПРОФІЛАКТИКА ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРЯННЯ.

Загальна постановка проблеми. У наш час, коли відбуваються складні політичні, соціальні, економічні та культурні зміни, перед освітянами постає низка завдань, вимог, що впливають на стресогенний характер педагогічної діяльності. Спрямованість питань на розв'язання та вирішення проблем, пов'язаних з покращенням якості освітнього процесу, вихованням цінностей у підростаючого покоління, запровадження новітніх технологій в навчально-виховному процесі формує комплекс економічних та соціально-психологічних проблем, що роблять працю вчителя надзвичайно психоемоційно напруженою. Для успішної професійної діяльності необхідно враховувати чинники, що впливають на збереження психологічного, психічного здоров'я педагогів, відчуття задоволеності процесом і результатом своєї праці. Одним із таких чинників можна вважати здатність педагогічних працівників до творчої самореалізації у професійній діяльності.

Зв'язок проблеми з актуальними теоретичними і прикладними питаннями зумовлений тим, що в умовах післядипломної освіти викладачі і методисти зустрічаються із ситуацією низької мотивації до творчої професійної діяльності, пасивністю і відсутністю бажання педагогічних працівників навчальних закладів застосовувати сучасні підходи для підвищення ефективності та якості освіти на практиці. З одного боку, це пов'язано з тим, що відповідати сучасним мінливим освітнім вимогам дуже складно. З іншого боку, питанням збереження здоров'я, приділяється недостатньо уваги. Адже тільки зацікавлені люди, які відчувають себе здоровими, можуть відноситися з наснагою до життя, до інших людей, природи, можуть творчо підходити до виконання певних професійних завдань, підтримувати у собі ресурси для протистояння стресогенним факторам як професійного, так і особистісного життя.

Результати аналізу досліджень і наукових публікацій з проблеми переконливо підтверджують, що проблемам підготовки педагогічних працівників, формування їхнього творчого потенціалу, питанням профілактики професійного вигорання на сьогодні присвячено багато наукових робіт. Так, роботи науковців: В.О. Моляка, О.М. Матюшкіна, В.Д. Шадрікова, Е.О. Голубєвої, Д.Б. Богоявленської, Е.Д. Боно, Ю.Д. Бабаєвої відображають основні аспекти вивчення творчої особистості, її потенційних можливостей, визначають основні складові поняття. Науковці К.Б. Маслач, В.Б. Ольшанський працювали над визначенням зв'язку між розвитком творчого потенціалу і психоемоційним станом педагогічних працівників, виділили певні чинники розвитку творчої складової педагогічних працівників.

Невирішені аспекти проблеми. Проте окремо проблема розвитку творчого потенціалу педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти

ними практично не розглядається. На сьогодні недостатньо розроблено методичних заходів стимулювання творчої активності педагогів, педагогічних технологій, спрямованих на створення умов для реалізації творчого потенціалу, створено психологічних програм розвитку творчого потенціалу для всіх категорій педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти.

На наш погляд важливим виявляється розгляд цих питань, оскільки у педагогів з високим творчим потенціалом творчо обдаровані учні досягають блискучих успіхів у навчанні. Якщо ж у викладача низький рівень шкали власних творчих здібностей, то творчо обдаровані школярі не розкриваються, не реалізують своїх можливостей.

Метою даної статті є спроба розглянути можливість запобігання професійному вигорянню педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти через розвиток творчого потенціалу. Визначимо ті умови, які сприятимуть попередженню симптомів професійного вигорання та вплинуть на розвиток творчого потенціалу педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти. Розглянемо основні поняття: творчість, творчий потенціал, професійне вигорання; проаналізуємо їх характеристики, враховуючи власний досвід.

Виклад основного матеріалу. Діяльність працівників КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти» ґрунтується на засадах компетентнісного підходу, що передбачає формування особистості, яка здатна здійснювати складні поліфункціональні, поліпредметні, культуродоцільні види діяльності, ефективно розв'язуючи відповідні проблеми. Тобто сама цілісна природа процесу освіти зумовлює розгляд проблеми розкриття креативного потенціалу особистості у двох взаємозалежних планах: здатності до володіння і креативного управління інформаційними потоками та безпосереднього зростання рівня духовності особистості.

Тому одним із завдань, які постають перед фахівцями академії, є розробка і запровадження спеціальних наукових та методичних заходів, спрямованих на створення умов для розвитку творчих можливостей педагогічних працівників, що виявляється у тенденції до пошуку нестандартних рішень й ризику їх застосування. Оскільки розкриття творчого потенціалу особистості, творча самореалізація у професійній діяльності є важливим показником зростання професіоналізму фахівця, то у зв'язку з цим досить актуальними для нас є такі завдання:

- визначення творчого потенціалу педагогічних працівників;
- виявлення нереалізованих та малореалізованих можливостей у сфері творчої педагогічної діяльності;
- розроблення методичних заходів стимулювання творчої активності, конкретних завдань для реалізації потенціалу, як в колективі, так і в індивідуальній роботі;

- створення психологічних програм розвитку творчого потенціалу для всіх категорій педагогічних працівників;
- розробка психологічних технологій активізації як індивідуальних, так і колективних творчих можливостей.

Проблеми підготовки педагогічних працівників, формування їхнього творчого потенціалу, розвитку важливих творчих здібностей, якостей, умінь, стилю мислення, діяльності висвітлюються в багатьох фундаментальних дослідженнях. Серед них визначаються певні напрями, що відображають окремі аспекти: вивчення творчої особистості, її потенційних можливостей, здібностей, властивостей, характерних рис (Б. Ананьєв, Д. Богоявленська, М. Лазарєв, В. Моляко, М. Поташник, Н. Посталюк, О. Левчук).

Науковцями було проаналізовано такі психологічні аспекти розвитку творчого потенціалу:

- загальний соціально-психологічний клімат у групах різного масштабу (починаючи від усіх видів локального й закінчуючи загально-громадськими, державними);
- врахування реальних психологічних детермінант творчої поведінки людини в сучасних умовах (інформаційні потоки, технізація, насичені комунікативні канали);
- активізуючі та мобілізуючі фактори творчої діяльності в ускладнених, кризових, а часом й екстремальних умовах;
- прогнозування розвитку та особливостей реалізації творчого потенціалу в різних масштабах та умовах.

Питанням розвитку творчого потенціалу людини були присвячені роботи науковців: В.О. Моляка, О.М. Матюшкіна, В.Д. Шадрікова, Е.О. Голубевої, Д.Б. Богоявленської, Е.Д. Боно, Ю.Д. Бабаєвої. Під творчим потенціалом дослідники розуміють обдарованість, готовність до творчої діяльності. Моляко зазначав, що творчий потенціал – це насамперед система якостей, особливостей людини, які приховані від будь-якого зовнішнього спостереження. і що сам носій творчого потенціалу іноді мало або й зовсім нічого не знає про свої творчі можливості [1]. Науковці визначали, що справжні творчі можливості конкретної людини можна побачити за результатами здійсненої діяльності і отриманих оригінальних продуктів діяльності чи результатів.

За результатами проведених досліджень різних фахівців можна представити загальну структуру творчого потенціалу, для якої характерні такі складові:

- 1) задатки, нахили, що виявляються в підвищеній чутливості, певній вибірковості, наданні переваг чомусь перед чимось, загальній динамічності психічних процесів;
- 2) інтереси, їх спрямованість, частота й систематичність проявів, домінування пізнавальних інтересів;

- 3) допитливість, потяг до створення нового, до пошуку й розв'язання складних проблем;
- 4) швидкість у засвоєнні нової інформації, створення асоціативних масивів;
- 5) нахили до аналізу постійних порівнянь, зіставлень, вироблення еталонів для наступних порівнянь, відбору;
- 6) прояви загального інтелекту – розуміння, швидкість оцінювань та вибору шляхів розв'язку, адекватність дій;
- 7) емоційне забарвлення окремих процесів, емоційне ставлення до них, вплив почуттів на суб'єктивне оцінювання, вибір, надання переваг;
- 8) наполегливість, систематичність у роботі, цілеспрямованість, рішучість, працелюбність, сміливе прийняття рішень;
- 9) творча спрямованість на пошуки аналогій, комбінування, реконструювання, змін варіантів, економність у рішеннях, використанні часу, вибору засобів;
- 10) інтуїтивізм – здатність до прояву неусвідомлюваних швидких (іноді миттєвих) оцінок, прогнозів, рішень;
- 11) порівняно швидке та якісне оволодіння вміннями, навичками, прийомами, технікою праці, майстерністю виконання відповідних дій;
- 12) здібності до реалізації власних стратегій і тактик при розв'язанні різних проблем, завдань, пошуку виходу зі складних, нестандартних, екстремальних ситуацій.

Таким чином, можна зазначити, що творчий потенціал особистості – це інтегративна цілісність природних і соціальних сил людини, що забезпечує її суб'єктивну потребу у творчій самореалізації і саморозвитку.

З досвіду роботи практичних психологів, нами було виявлено, що у педагогів з високим творчим потенціалом творчо обдаровані учні досягають блискучих успіхів у навчанні. Якщо ж у викладача низький рівень шкали власних творчих здібностей, то творчо обдаровані школярі не розкриваються, не реалізують своїх можливостей.

Враховуючи вищезазначене, на наш погляд, важливим виявляється розгляд питань щодо розробки методичних заходів стимулювання творчої активності педагогів, педагогічних технологій, спрямованих на створення умов для реалізації творчого потенціалу, створення психологічних програм розвитку творчого потенціалу для всіх категорій педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти,

Нами було визначено, що проявам творчого потенціалу заважають наступні чинники: 1) стереотипи мислення; 2) страх перед оцінкою; 3) прагнення не до оригінального рішення, а до хорошої оцінки; 4) однопланові знання, бо вузьке коло знань не сприяє творчості; 5) потрібні широкі інтереси в різних життєвих сферах; 6) схильність до конформізму; 7) людині страшно бути в центрі уваги, «білою вороною». «Краще я буду як усі», - таке її кредо; 8) страх критики; 9) неадекватна самооцінка; 9) висока тривожність.

Отже, творчий потенціал – це система якостей, які є у кожної людини, навіть коли вона про це не знає, що впливають на здійснення нестандартного підходу. Творчий потенціал проявляється лише в умовах діяльності, коли перед особистістю постає складне проблемне завдання, яке не можливо вирішити за допомогою традиційних, вже відомих засобів.

Чи відбувається взаємозв'язок між рівнем творчого потенціалу і психічним станом педагогічних працівників?

Враховуючи наш досвід на курсах підвищення кваліфікації, ми зіткнулися з тим, що для емоційного та психічного стану педагогічних працівників часто характерні прояви тривожності, депресії, постійної втоми, відчуття спустошеності, байдужості, хронічного безсоння. Скоріш за все ці стани педагогічних працівників можуть бути наслідками різних причин серед яких - і неможливість вирішувати складні професійні ситуації, зневіра, відсутність бачення нових горизонтів у власній професійній діяльності, що говорить про наявність симптомів професійного вигорання. Чи може педагог, який має симптоми професійного вигорання мати свободу творчого самовираження, позитивну, емоційну включеність у творчу діяльність, брати участь у виборі й організації різних видів діяльності, отримувати задоволення від співпраці з колегами, учнями?

Психологічні та фізичні перевантаження педагогічних працівників причиняють виникнення так званого синдрому «професійного вигорання» - виснаження моральних і фізичних сил, що неминуче позначається як на ефективності професійної діяльності, психологічному самопочутті, так і на творчій самореалізації. Доктор К. Маслач підкреслював, що втрата творчого потенціалу не пов'язана з вигоранням, оскільки поняття «вигорання» не є реакцією на нудьгу і відноситься більш до емоційного виснаження, що виникає на тлі стресу, викликаного міжособистісним спілкуванням.

Ми можемо погодитися з тим, що професійне вигорання є наслідком некерованого стресу, викликаного міжособистісним спілкуванням в професійній діяльності. Мало хто з вчителів витримують напруження, що виникає при перевантаженні, гніві та депресіях, а таке дуже часто відбувається на уроках, де учні не слухаються, не розуміють вчителя, де зустрічаються відчуття відсутності соціальної підтримки, постійні докори з боку адміністрації, незадоволення професією. Спілкування з педагогами показує, що багато кому з вчителів імпонують всі прояви цього феномену.

Враховуючи, що творчі суб'єктивні здібності людини є проявом нахнення, інтуїції, фантазії, креативного мислення, можна припустити, що все ж таки синдром емоційного вигорання гальмує розвиток та розкриття творчого потенціалу.

Емоційне вигоряння – це динамічний процес, який виникає поступово і поетапно, у повній відповідності з механізмом розвитку стресу. Для нього характерні всі три фази стресу:

1) нервова (тривожна) напруга, яку створюють хронічна психоемоційна атмосфера, дестабілізуюча обстановка, підвищена відповідальність, труднощі контингенту;

2) резистенція, тобто опір, коли людина намагається більш-менш успішно захистити себе від неприємних вражень;

3) виснаження, або зuboжіння психічних ресурсів, зниження емоційного тону, яке настає внаслідок того, що виявлений опір виявився неефективним.

Відповідно до кожного етапу, виникають окремі ознаки, або симптоми наростаючого емоційного вигоряння. За даними В. Б. Ольшанського, вчитель на своїй роботі виконує понад 300 видів діяльності, що призводить до його психоемоційного виснаження. Відзначається, що апатія учнів і несприятлива атмосфера в класі також можуть призвести до емоційного виснаження у вчителів. Беззахисними виявляються й ті вчителі, які орієнтовані на особистісне спілкування. Можна припустити, що професійні та організаційні стрес-фактори виступають в якості первинних перешкод для самореалізації особистості. Подолання цих труднощів у процесі первинної трудової адаптації та наступної професійно-організаційної адаптації сприяє актуалізації особистісних потенціалів і знаходженню екзистенціальної привабливості своєї праці, своєї ролі й місця в суспільстві та сенсу життя. У випадку неконструктивних стратегій подолання життєвих та професійних труднощів, а також у разі відсутності привабливості виконуваної трудової та соціальної діяльності, людина не відчуває задоволення у самовдосконаленні, у досягненні життєво важливих цілей. Внаслідок цього складні ситуації інтерперсонального спілкування у трудовому чи суспільному житті сприймаються як перешкоди для здійснення життєвих планів і самореалізації, що може опосередковувати динаміку розвитку вигоряння [2;3].

До внутрішніх факторів, що зумовлюють емоційне вигоряння, В. В. Бойко відносить наступні чинники:

- схильність до емоційної ригідності;
- інтенсивна інтериоризація (сприйняття і переживання) обставин професійної діяльності;
- слабка мотивація емоційної віддачі в професійній діяльності: неемоційність або невміння спілкуватися;
- алекситимія у всіх проявах (неможливість висловити словами свої відчуття), завжди пов'язане з тривогою;
- трудоголізм, коли відбувається камуфлювання якої-небудь проблеми роботою (трудоголік найчастіше прикриває темпом свою професійну неспроможність);

• люди без ресурсів (соціальні зв'язки, родинні зв'язки, любов, професійна спроможність, економічна стабільність, мета, здоров'я і т.д.) [4].

Таким чином, зниженням загальної психічної стійкості організму є поява відчуття незадоволеності результатами своєї діяльності, тенденція відмови від виконання завдань у ситуаціях підвищених вимог, невдач і поразок. Це призводить до втоми, відчуття виснаження; сприйнятливості до змін; астенизації; частих головних болей, розладів шлунково-кишкового тракту; надлишку або дефіциту уваги; задишки; безсоння [5;6].

На сьогоднішній день використовуються різноманітні підходи у подоланні окреслених вище труднощів. Ці підходи можуть бути використані і в педагогічній діяльності. Розглянемо деякі з них.

Найбільш поширеним засобом є безперервна психолого-педагогічна освіта педагога, підвищення його кваліфікації. Це пов'язано з тим, що знання, отримані в період навчання у вищій школі, швидко застарівають. З боку адміністрації потрібна система заохочень, повинні використовуватися методи психологічного розвантаження, релаксація прямо на роботі, акцент повинен бути зроблений на тому, яким чином керівники можуть структурувати роботу і організувати робочі місця, щоб справа стала більш значущим для виконавців.

Важливим аспектом професійної діяльності педагога є саморегуляція. Її необхідність виникає тоді, коли педагог стикається з новою, незвичною, важкою для нього проблемою, яка не має однозначного рішення або передбачає кілька альтернативних варіантів. У ситуації, коли педагог знаходиться у стані підвищеного емоційного та фізичного напруження, що спонукає його до імпульсивних дій. Або у випадку якщо він знаходиться в ситуації оцінювання з боку дітей, колег, інших людей [7].

Психологічні основи саморегуляції включають в себе управління як пізнавальними процесами, так і особистістю: поведінкою, емоціями і діями. В даний час для саморегуляції психічних станів використовується так зване нейролінгвістичне програмування. У руслі цього напрямку Г. Дьяконовим розроблений цикл вправ, орієнтованих на відновлення ресурсів особистості. Знаючи себе, свої потреби і способи їх задоволення, людина може більш ефективно й раціонально розподіляти свої сили протягом кожного дня, цілого навчального року [8].

На практиці, коли педагогічні працівники приїжджають з різних районів і міст Харківської області підвищувати свою професійну компетентність на курси підвищення кваліфікації, вони, по-перше, потрапляють у психологічну обстановку, де зустрічаються з незнайомими людьми, з новими правилами, вимогами, по-друге, займають нову соціальну роль – тепер вони слухачі, учасники тимчасових груп – все це впливає на отримання нового досвіду спілкування і сприяє зниженню фізичної та психічної напруги, що є наслідком професійних та особистісних факторів. Саме спілкування у колі однодумців є

важливим аспектом профілактики професійного вигорання педагогів. Таким чином, одними з умов попередження професійного вигорання можуть бути соціальні чинники.

Цікаво, що соціальні чинники можуть як сприяти, так і гальмувати розвиток здібностей. Дослідження, наприклад, показують, що важливим моментом розвитку обдарованої особистості є конфлікт із соціальним оточенням. Розвиток здібностей, який виходить за групові норми, нашкоджується на групові санкції і від того, чи візьме гору конформна поведінка, чи поведінка, орієнтована на власні цінності, залежить подальший розвиток здібностей і особистості. З іншого боку, сприяння окремих людей, оцінювання ними досягнень є необхідною умовою розвитку здібностей, творчого потенціалу.

Одній людині для успішної діяльності необхідна конкуренція, суперництво, іншій – соціальна кооперація, співробітництво, третій – соціальна підтримка, четвертій – поєднання цих ситуацій чи зовсім інші ситуації. Використовуючи різні педагогічні підходи, форми роботи (семінари-тренінги, ділові ігри, спецкурси, педагогічні майстерні й ін.) із слухачами курсів підвищення кваліфікації, викладачі академії неперервної освіти створюють умови для успішної діяльності, самореалізації педагогічних працівників.

Виходячи з того, що професійні та організаційні стрес-фактори виступають в якості первинних перешкод для самореалізації особистості, можна припустити, що це знаходить відображення і на розвитку творчих здібностей людини, оскільки бажання до самореалізації спрямовує творчі зусилля, творчу енергію на досягнення мрій, поставлених цілей, отримання певних результатів.

На наш погляд, створюючи умови для процесів самовідображення, самореалізації у творчій навчальній діяльності, які пов'язані не лише з розвитком креативності особистості, але й зі створенням умов рефлексивного, усвідомленого коригування саморозвитку, ми зможемо надати допомогу педагогічним працівникам у зрушенні з «мертвої зони», коли спостерігається низький рівень творчого потенціалу і високий рівень емоційного вигорання. Наслідком творчої професійної роботи викладачів академії неперервної освіти може бути вплив на становлення психологічно зрілої, моральної та духовно багатой творчої особистості педагогів навчальних закладів. Творчість – складна діяльність, яка пов'язана з непростими змінами у соціальних і пізнавальних процесах, у ціннісно-мотиваційній сфері, в індивідуальному стилі діяльності.

Звичайно це непросте завдання, завдання не одного дня, яке потребує уваги, самовдосконалення, саморозвитку викладачів академії, та все ж таки ми маємо надію, що спираючись на принципи і визначаючи фактори для розвитку творчої особистості, ми зможемо запалити вогник самоусвідомлення, допитливості, потягу до створення нового, здатності до володіння і креативного управління інформаційними потоками, розвитку духовно збагаченої людини, її самореалізації.

Для виконання поставлених завдань на курсах підвищення кваліфікації, розроблені програми спецкурсів, семінарів-тренінгів, лекцій, відображають принципи розвитку творчості педагогів:

- звільнення педагогічних працівників від тотальної всеохоплюючої регламентації мислення;
- посилення ролі гіпотетичного мислення у навчанні;
- систематичне створення ситуації вибору для педагогів;
- зростання питомої ваги діалогічної форми навчання;
- орієнтація навчання на перспективу;
- розвиток рефлексивного мислення;
- врахування цінності досвіду кожного фахівця.

Також при підготовці практичних завдань для слухачів курсів, нами враховуються фактори, які є вирішальними для розвитку творчої особистості:

- адекватний розумовий коефіцієнт,
- позитивні приклади з досвіду (власного або інших фахівців),
- самостійність,
- здатність ризикувати,
- **незалежність.**

Зазначені вище принципи і фактори впливають на розвиток творчого потенціалу особистості. Навіть у тих випадках – а їх переважна більшість – коли творчі потенціали окремих людей не реалізуються у творчі досягнення, вони створюють ґрунт для цих досягнень і піднімають планку для інших. До того ж – і це дуже важливо – наявність творчих здібностей і навіть невеличких творчих досягнень у окремих людей створює культурне поле, де кожна людина почуває себе психологічно комфортно. Це положення доводиться В.Д. Шадриковим, який однією із найважливіших умов розвитку здібностей вважає наявність можливості вільного вибору напрямку їх розвитку.

Можна сказати, що творчий потенціал – це передумова для творчого процесу, з одного боку, та його результат – з іншого. І якщо особистість реалізує у своєму житті більше ресурсів, ніж у неї є на певний конкретний проміжок життя, якщо вона висуває перед собою далекі цілі і спрямовує творчі зусилля на втілення власних мрій, то це підвищує її творчий потенціал. Відповідно, таку життєву стратегію можна охарактеризувати як життєтворчість. Якщо ж спостерігається зворотний процес – пасивність, інфантилізм особистості, при яких вона не розвиває вроджених задатків, можливостей, здобутих від середовища (освіта, навчання, виховання), не проявляє активності в пошуках застосування власних можливостей і уподобань, то відбувається процес збіднення особистості. Вона поступово стає соціокультурним споживачем, проявляючи творче безсилля.

Висновки. З огляду на зазначене вище, ми можемо говорити про те, що проблемні завдання, які постають перед освітянами не завжди сприяють творчості, а інколи призводять до професійного вигорання, оскільки можуть бути стресогенними факторами, що впливають на професійну самореалізацію та особистісне самопочуття. Створення умов для самореалізації, самовдосконалення педагогічних працівників може бути фактором впливу для розвитку творчого потенціалу. В умовах післядипломної освіти застосування різноманітних форм навчання призводить до стимулювання творчих здібностей педагогів. Розвиток рефлексивного мислення, пошук особових сенсів впливає на попередження професійного вигорання педагогічних працівників і сприяє розвитку творчого потенціалу. Питання: «Що я зробив для того, щоб опинитися в цій ситуації? Що мені допоможе, а що заважатиме у розв'язанні проблемних питань? На які саме ресурси можна спиратися?», – спрямовують свідомість на пошук внутрішньої інформації і сприяють усвідомленню реальних причин, мотивів поведінки.

Таким чином можна зазначити, що організація та запровадження методичних заходів з метою запобігання професійного та емоційного вигорання у педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти сприяє розвитку творчого потенціалу і сповільнює процес професійного вигорання педагогів.

Перспектива окресленої теми полягає у розробці та запровадженні відповідних спецкурсів для педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти.

Список літератури: 1. *Моляко В.О.* Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень / За ред. В.О. Моляко, О.Л. Музики. – Житомир: Вид-во Рута, 2006. – 320 с. 2. *Маркова А.К.* Психологія труда учителя. – М.: Просвещение, 1993. –190с. 3. *Рогов Е.И.* Учитель как объект психологического исследования. – М., ВЛАДОС, 1998 г. 4. *Бойко В.В.* Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других. – М., Информационно-издательский дом "Филинь", 1996. 5. *Маслач К.Б.* Выгорание: многомерная перспектива. – М.: Ин-т психотерапии, – 2004. 6. *Маслач К.Б.* Профессиональное выгорание: как люди справляются. <http://www.edinorog.boom.ru/psimaster/BornoutMaslach.htm> 7. *Янковская Н.О.*, Как не сгореть на работе или об эмоциональном выгорании педагогов // Народное образование. – 2009. – № 9. С. 273-280. 8. *Дьяконов Г.С.* Регуляция эмоциональных станів // Дитячий психолог. – № 4. – 1993. – С. 67-79.

Bibliography (transliterated): 1. Molyako V.O. ZdlnnostI, tvorchIst, obdarovanIst: teorIya, metodika, rezultati doslIdzhen / Za red. V.O. Molyako, O.L. Muziki. – Zhitomir: Vid-vo Ruta, 2006. – 320 s. 2. Markova A.K. Psihologiya truda uchitelya. – M.: Prosveschenie, 1993. –190s. 3. Rogov E.I. Uchitel kak ob'ekt psihologicheskogo issledovaniya. – M., VLADOS, 1998 g. 4. Boyko V.V. Energiya emotsiy v obschenii: vzglyad na sebya i na drugih. – M., Informatsionno-izdatelskiy dom "Filin'", 1996. 5. Maslach K.B. Vyigoranie: mnogomernaya perspektiva. – M.: In-t psixoterapii, – 2004. 6. Maslach K.B. Professionalnoe vyigoranie: kak lyudi spravlyayutsya. <http://www.edinorog.boom.ru/psimaster/BornoutMaslach.htm> 7. Yankovskaya N.O.,

Kak ne sgoret na rabote ili ob emotsionalnom vyigoranii pedagogov // Narodnoe obrazovanie. – 2009. – # 9. S. 273-280. 8. Dyakonov G.S. RegulyatsIya emotsIynih stanIv // Dityachiy psiholog. – # 4. – 1993. – S. 67-79.

І.М. Вишнева

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ТВОРЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПЕДАГОГІВ, ПРОФІЛАКТИКИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРЯННЯ В УМОВАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ.

В статті порушується питання про можливість попередження професійного вигоряння педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти через реалізацію їх творчого потенціалу. Для цього у статті розглянуто основні складові поняття: «творчий потенціал», «професійне вигоряння», визначено умови, які сприятимуть попередженню симптомів професійного вигоряння і вплинуть на розвиток творчого потенціалу педагогічних працівників в умовах післядипломної освіти.

И.Н. Вишневая

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ТВОРЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА ПЕДАГОГОВ, ПРОФИЛАКТИКИ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ВЫГОРАНИЯ, В УСЛОВИЯХ ПОСЛЕДИПЛОМНОГО ОБРАЗОВАНИЯ.

В статье затрагивается вопрос о возможности предупреждения профессионального выгорания педагогических работников в условиях последипломного образования через реализацию их творческого потенциала. Для этого в статье рассмотрены основные понятия: «творческий потенциал», «профессиональное выгорание», определены условия, влияющие на предупреждение симптомов профессионального выгорания и влияние на развитие творческого потенциала педагогических работников в условиях последипломного образования.

È. Vishnevaya

PROBLEMS OF DEVELOPMENT OF CREATIVE POTENTIAL OF TEACHERS, PROPHYLAXIS OF THE PROFESSIONAL BURNING DOWN, ARE IN THE CONDITIONS OF PISLYADIPLOMNOY EDUCATION.

In the article a question is affected about possibility of warning of the professional burning down of pedagogical workers in the conditions of pisyadiployno education through realization of them creative potential. For this purpose the basic constituents of concepts are considered in the article: «creative potential», «professional burning» down, certainly terms which will be instrumental in warning of symptoms of the professional burning down and influence on development of creative potential of pedagogical workers in the conditions of pisyadiployno education.